

הסוגיא העשירית – היה קורא בספר על האסקופה (צו ע"ב⁴²-צח ע"א³³)

משנה

הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו – גוללו אצלו.
 היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו:
 עד שלא הגיע לעשרה טפחים – גוללו אצלו; הגיע לעשרה טפחים – הופכו על הכתב.
 ר' יהודה אומ': אפילו אינו מסולק אלא מלוא החוט – גוללו אצלו.
 ר' שמעון אומר: אפילו בארץ עצמו – גוללו אצלו, שאין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש.

תלמוד

מתני' הקורא בספר וכו';

(א) במאי עסיקין?

אילימא באיסקופה רשות היחיד וקמה רשות הרבים ולא גזרינן דילמא נפיל ואתי לאיתויי, ומני, ר' שמעון היא, דאמ': כל דבר שמשום שבות אינו עומד בפני כתבי הקדש, אימא סיפא, ר' יהודה אומ': אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלוא החוט – גוללו אצלו. ר' שמעון אומ': אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו;

5

רישא וסיפא ר' שמעון ומצעתא ר' יהודה?

(ב) אמ' רב יהודה: אין. רישא וסיפא ר' שמעון, מציעתא – ר' יהודה.

(ג) רבא אמ': באיסקופה נדרסת עסיקין, ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן.

(ד) איתביה אבוי: "תוך ארבע אמות – גוללו אצלו; חוץ לארבע אמות – הופכו על הכתב", ואי ס"ד באיסקופה נדרסת עסיקין, מה לי תוך ארבע אמות מה לי חוץ לארבע?

10

אלא אמ' אבוי: הכא באיסקופה כרמלית דרשות הרבים עומדת לפני עסיקין.
 תוך ארבע אמות, דאי נפיל ומייתי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת – לא גזרו רבנן.
 חוץ לארבע אמות, דאי נפיל ומייתי ליה אתי לידי חיוב חטאת – גזרו רבנן.

(ה) [1] אי הכי, תוך ארבע ניגזור דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד דרך כרמלית!

15

וכי תימא: כיון דמפסיק לה כרמלית לא מיחייב,
 והאמ' רבא: המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו – חייבו!
 אלא הכא באיסקופה ארוכה עסיקין, דאדהכי והכי מידבר.

ואיבעית אימא:

באיסקופה שאינה ארוכה עסיקין, דסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו ומנח להו.

20

[2] ודילמא מעיין בהו ברשות הרבים ומעייל להו לרשות היחיד בהדיא?
אלא הא מני, בן עזאי היא, דאמ': מהלך כעומד דמי.

[3] ודילמא זריק להו מיזרק, דא"ר יוחנן: מודה בן עזאי בזורק!
אמ' ר' אבא: זאת אומרת, אין מזרקין כתבי הקדש.

חילופי הנוסחאות

[2] **במאי עסיקנין** כך הוא בענף או, אולם בענף מד: "האי אסקופה היכי דמי". [8] **אמ' רב יהודה**... בכ"י מינכן חסרה כל התשובה מרב יהודה, ונראה שזהו חיסרון שמפני הדומות. ראו דקדוקי סופרים (קצ ע"א, אות צ). [9] **רבא** כך בכל כתבי היד. וראו דקדוקי סופרים (קצ ע"א, אות ק). אולם לאור כללי הראשונים (לדוגמה, תשובות הרי"ד, סימן צג: "דנקטינן כל היכא דמקדים רבה לאביי הוא רבה דהוה רביה דאביי..."), ועיינו: פרידמן, רבה ורבא, עמ' קנ) נראה יותר שהנוסח הנכון הוא "רבה", כפי שמופיע בדפוסים (מדפוס ראשון ואילך). [13] **לא גזרו** בענף או: "לא גזרו" (ולקמן בסוף המשפט: "גזרו"), ואילו בענף מד: "שרו ליה" (ולקמן בסוף המשפט: "לא שרו ליה"). ושמא גירסת 'שרו' מקורית וגירסת 'גזרו' הושפעה מלקמן: "ניגזור דילמא". [15] **דרך כרמלית** בענף מד ליתא. ושמא מדובר בלשון פירוש. [18] **אלא הכא** כך בענף או, אבל בענף מד: "במאי עסיקנין". ייתכן ש"אלא הכא" הוא נוסח מתוקן ומשוכלל שהחליף נוסח קמאי בלתי מפותח: "במאי עסיקנין". **ארוכה** בענף או, איסקופה היא שם עצם נקבה ואילו בענף מד שם עצם זכר. [24] **ר' אבא** בדפוס וילנא: "רב אחא בר אהבה", אבל בענף מד: "רב אדא בר אהבה". וראו דקדוקי סופרים (קצ ע"ב, אות ג). נוסחו של כ"י וטיקן ("רב אדא בר אבא") וגם נוסח כ"י אוקספורד מאשרים שמדובר ברב אדא בר אהבה/אבא, בן הדור הרביעי בבבל, ולא ברב אדא בר אהבה בן הדור השני, המכונה רק 'בר אהבה' ולא 'בר אבא'. ראו אלבק, מבוא לתלמודים, עמ' 354.

מסורת התלמוד

[17] **והאמר רבא** שבת ח ע"ב; עירובין צט ע"א = להלן, סוגיא טו, "ובלבד שלא יוציא". [22] **בן עזאי** שבת ה ע"ב; כתובות לא ע"ב. [22] **מודה בן עזאי בזורק** שבת ו ע"א; ירושלמי שבת א א, ב ע"ג. [24] **אין מזרקין** מסכת סופרים ג יב.

רש"י

היה קורא בספר כל ספרים העשויים בימי הראשונים היו עושים בגליון, כספר תורה שלנו. גוללו אצלו הואיל וראשו אחד בידו, ובגמרא מפרש לה. עד שלא הגיע לעשרה טפחים תחתונים שברשות הרבים, וכולן מפרש בגמרא. הופכו על הכתב האותיות כלפי הכותל, שלא יהא כל כך מוטל בבזיון, ומניחו עד שתחשך. משום שבות כגון זו שלא נפל מידו, שהרי אוחז בראשו אחד, ואין כאן אלא משום גזירה דילמא נפיל כוליה מידיה ואתי לאתויי. כל איסור דרבנן קרי שבות. אי נימא איסקופה רשות היחיד גבוהה עשרה ורחבה ארבעה. וקמה רשות הרבים ולפניה רשות הרבים, וקאמר מתניתין אף על גב דראשו אחד מונח ברשות הרבים גוללו לרשות היחיד. ולא גזרינן דלמא נפל כוליה מידיה, דאיכא חיוב חטאת ואתי לאיתויי. מני מתניתין דלא גזר. ר' שמעון היא דאמר לא גזרו שבות בכתבי הקדש. דאי לר' יהודה, הא אמר אם מסולק מן הארץ מלא החוט, דלא נח, גוללו אצלו, דליכא למגזר מידי, דלא דמי לנפילה כלל, הא נח כל דהו אסור, דגזרינן איגודו בידו אטו היכא דנפיק כוליה. הנדרסת דלא דמיא לקורא בראש הגג, דהתם ליכא בזיון כולי האי, משום הכי, היכא דנח גזר ר' יהודה, אבל בהא מודה, דכיון דאגדו בידו ושבות בעלמא הוא – לא גזרינן. תוך ארבע אמות שלא נתגלגל הספר עד ארבע אמות בקרקע. מה לי חוץ לארבעה הא כולה שבות הוא, דאגדו בידו, ומה לי מעביר ארבע אמות ברשות הרבים מה לי מכניס מרשות הרבים לאסקופה רשות היחיד, וקא משוית לה משום דאגדו בידו, ויש כאן בזיון. איסקופה כרמלית רחבה ארבעה ואין גובהה עשרה וחוצה לה רשות הרבים, ולפנים הימנה רשות היחיד. ומייתי ליה מרשות הרבים לאסקופה אין כאן חיוב חטאת, ואפילו אין אגדו בידו, דהא מרשות הרבים לכרמלית מעייל, הכא דאגדו בידו שרי ליה לכתחלה. תוך ארבע אמות נמי גזר ר' יהודה, דגזר שבות אף בכתבי הקדש, נגזר דלמא נפיל כוליה מידי ואזיל ושקיל ליה ברשות הרבים ומייתי ליה ברגליו בתוך הבית דרך האסקופה וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד. וכי תימא וכי דרך עליו דרך האסקופה, למעלה מראשו, שעקרו מרשות הרבים והוליכו דרך למעלה מראשו והניחו לסוף ארבע חייב, ואף על גב דאזירא מקום פטור, דגבוה ואין בו מקום חשוב, אלמא כיון דלא נח במקום פטור לא מהני, הכא נמי לא מהני כיון דלא נח באיסקופה, אף על גב דדריס עלה, לאו הנחת גופו הוא אלא אם כן עמד לפוש. באיסקופה ארוכה שיש לה משך גדול ברוחבה מרשות הרבים עד תוך הבית, דאי נמי נפיל כוליה מידיה לא אתי לידי חיוב חטאת, דאדהכי והכי נזכר ועומד לפוש על האסקופה והדר מעייל ליה. סתם כתבי הקדש עיוני מעייני בהו כי מטי לאסקופה, והרי עומד בכרמלית. ודילמא נפיל כולה לרשות הרבים ושקיל לה ומעיין ליה התם ומעייל להו להדיא לבית, ולא קאי אאסקופה. מהלך כעומד דמי הרי הוא כעומד בכרמלית ואין כאן חיוב חטאת. דאמר ר' יוחנן בפרק קמא דשבת (ו ע"א) דזורק לאו כעומד דמי.

פירוש הסוגיא

תקציר

משנתנו מתייחסת למקרה שבו נמצא אדם על אסקופת הבית, קורא במגילה מכתבי הקודש והיא מתגלגלת מידו לרשות הרבים (או לרשות היחיד). אף שמבחינה הלכתית אסקופה היא כרמלית, וממילא יוצא שהרישא היא לדברי הכל, עולה בסוגייתנו האפשרות שאסקופה היא רשות היחיד ושהרישא היא דווקא אליבא דר' שמעון (א) הסובר שכל דבר שאיסורו משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש. אפשרות זו מועלית במסגרת שאלה רטורית שמגמתה לפתוח את הדיון. שלושה פתרונות מובאים בזה אחר זה על ידי רב יהודה (ב), רבה (נראה שכך צריך להיות) (ג) ואביי (ד). מאוחר יותר (ה) נותן בעל הגמרא דרור לדמיונו בקושיות שונות כדי לשבץ לתוך הדיון מימרות אמוראים שנאמרו במקומות אחרים עד שהוא מגשר ומגיע למימרת ר' אבא בסוף הסוגיא, שהיא ככל הנראה חלק מקורי מן הסוגיא הקדומה על משנתנו.

פירוש המשנה וההלכות המקבילות

חלקה הראשון של משנתנו מתייחס למקרה שבו נמצא אדם על אסקופת הבית, קורא במגילה¹ מכתבי הקודש,² והיא מתגלגלת מידו לרשות הרבים (או לרשות היחיד). לחלק זה של המשנה ישנן מקבילות תנאיות בתוספתא ובברייתא דאביי המובאת בסוגייתנו.

תוספתא ח יג (עמ' 135)	משנה	ברייתא דאביי
היה יושב וקורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו	היה קורא בספר על האסקופה נתגלגל הספר מידו	
לפנים ולחוץ		
גוללו מיכן ומיכן	גוללו אצלו	תוך ארבע אמות – גוללו אצלו
		חוץ לארבע – הופכו על הכתב
ומניחו אבית ³ אגיה ⁴		

1 כבר העיר רש"י, כאן (צו ע"ב ד"ה היה קורא בספר) ובמקומות אחרים (ראו לדוגמא: שבת ה ע"ב; מגילה ח ע"ב; גיטין ס ע"א), שספרי הקדמונים היו עשויים מגילות. למעשה, בחברה היהודית השתמשו במגילות לכתובת כתבי הקודש עד למאה השמינית בערך. ראו סירט, הספר, עמ' 20; ייבין, המסורה, עמ' 3.

2 משנתנו עוסקת בכתבי הקודש, כפי שמפורש בסוף המשנה: "אין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש"; "ואע"פ שאמרו אין קורין בכתבי הקודש [= משנה שבת טז א], אבל שונים בהן ודורשין בהן. ואם צריך לו דבר לבדוק – נוטל ובודק" (תוספתא שם יג א [עמ' 57]). וראו גם: הרן, האסופה המקראית, עמ' 128; זוסמן, תורה שבעל פה, עמ' 283, הערה 5; עמ' 285, הערה 10. הצורה 'אבית' מופיעה הרבה בעדי נוסח 'בבליים' של המשנה. עם זאת, מתברר שזו צורה עתיקה המופיעה גם במקורות ארץ ישראלים, במגילות מדבר יהודה ובאיגרות בר כוסבה. ראו ברויאר, העברית בתלמוד הבבלי, עמ' 8, 217–219.

3 "כלומר, על בית הגפת הדלתות שבאסקופה, והאגף יעכבו מלהתגלגל שוב" (ליברמן, ביאור הקצר, עמ' 41, 135). וראו בתוספתא כפשוטה, עמ' 460. בירושלמי י ג, כו ע"א על משנתנו איתא: "מתניתא באסקופה מותרת אבל באסקופה אסורה". בעל קרבן העדה פירש: "מתני' באיסקופה מותרת. כלומר באסקופת רשות היחיד...". אבל ליברמן (הירושלמי כפשוטו, עמ' 359) פירש: "נראה שהמלה 'מתניתא' הוא סימן הפיסקא. ואחר כך צ"ל: באיסקופה מותר. אבל חוץ לאיסקופה אסור, חו היא הגהה קלה מאוד, והלשון מותרת, אסורה, היא באשגרא, שכן מצאנו כמה פעמים בירושלמי איסקופה מותרת, איסקופה אסורה. והפירוש הוא שדווקא בתוך האיסקופה מותר להניח את הספר אבל מחוץ לאיסקופה אסור, שהרי הוא מוציא מכרמלית לרה"י". לדעת ליברמן, הירושלמי מוסיף על המשנה, שלאחר שגלל האדם את הספר לאיסקופה הכרמלית אל לו להכניס את הספר לביתו, כלומר לרשות היחיד, בדומה לפסק התוספתא: "מניחו אבית אגיה".

מסתבר שמבחינה הלכתית מעמדה של האסקופה שכאן הוא כשל כרמלית.⁵ לפי זה מובנת התייחסותה של התוספתא לשני מקרים שונים. האחד – הספר מתגלגל לרשות היחיד (= "לפנים"); השני – הספר מתגלגל לרשות הרבים (= "לחוץ"). בשני המקרים נראה שחכמים התיירו את גלילת המגילה משום שהיא עדיין אחוזה בידיו של האדם⁶ העומד בכרמלית או משום שלא כל המגילה נמצאת ברשות האחרת.⁷ ואף על פי שמעיקר הדין אין לטלטל משתי הרשויות לכרמלית,⁸ הקלו כאן יותר משום שמדובר בכתבי הקודש⁹ ומשום ביוזון, וכפי שעולה מן ההקשר שבו מופיעה המשנה במסכת.¹⁰ במשנה נקטו את הדין בחדא מחתא: "גוללו אצלו", מבלי לחלק בין 'לפנים' ל'לחוץ', ואילו הברייתא הבבליית¹¹ שצוטטה על ידי אביי וניזונה ככל הנראה מן המשנה, עירבה שיקול נוסף – איסור העברה.

סתם אסקופה = כרמלית

האסקופה¹² היא סף הבית, מפתנו, וכלשון המדרש (מכילתא דר' ישמעאל מסכתא דפסחא ו' עמ') 18: "ואין סף אלא אסקופה".¹³ במשנתנו נראה שהמילה מציינת את סף הבית החיצוני, המכונה בלטינית *limen inferum*. כשהדלת היתה סגורה שימש ה-*limen inferum* להסתרת תחתית הדלת מן החוץ, ואילו כשהיא היתה פתוחה הוא שימש מעין מדרגה.¹⁴ על אסקופה זו היו מניחים פרות (משנה שבת י ב), יושבים ומביטים על הנעשה בחוץ (דרך ארץ זוטא ג יא [עמ' 31]) ומסתמא גם קוראים בספר.¹⁵ מבחינה הלכתית מעמדה של אסקופה זו הוא כשל כרמלית, וכפי שנרמז בתוספתא כאן. מקורות תנאיים אחרים מחזקים סברה זו. בריש תוספתא שבת (א ד [עמ' 1]) שנו:

- 5 לאטימולוגיות אפשריות של השם 'כרמלית' ראו ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 3. וראו להלן לגבי עצם הקביעה שאסקופה = כרמלית.
- 6 הלשון "גוללו אצלו" מורה על כך שהארם עדיין אחוז את הספר בידו (השוו רש"י [צז ע"ב ד"ה משום שבות]: "כגון זו שלא נפל מידו, שהרי אחוז בראשו אחד..."), ונראה שמשום ש"איגודו בידו" (לקמן קג ע"א) ממילא אין כאן לא הנחה ולא עקירה של ממש. השו: רמב"ם, משנה תורה (יג יד). ובאחרונים: מגן אברהם לשולחן ערוך אורח חיים שנב ס"ב והגהות ר' עקיבא איגר על אתר.
- 7 ושמא כמו שמשנה שבת י ב קבעה: "קופה שהיא מלאה פרות ונתונה על האסקופה החיצונה, אף על פי שרוב הפירות מבחוץ – פטור, עד שיוציא את כל הקופה". גם כאן, מכיוון שחלק מהספר אינו לגמרי ברשות השנייה אין כאן איסור של ממש. ראו תוספתא שבת א ד (עמ' 1).
- 8 אבל בירושלמי י ג, כו ע"ב איתא: "ר' יוסי או' בשם ר' יוחנן: לא סוף דבר ספר, אלא אפי' פסוקיא אמ", כלומר אפילו ב-*fascia*, *bandage, strip = φασκία* (ראו משנה שבת טו ב; קרויס, מילים שאולות, ב, עמ' 472; קרויס, קדמוניות התלמוד, ב, עמ' 221; ליברמן, הירושלמי כפשוטו, עמ' 360). לעצם העניין ראו בראשונים על אתר שדנו בכך. ובעלי התוספות (תוספות [צח ע"א ד"ה אלא], רבינו פרץ [צח ע"א ד"ה אמר אביי באסקופה כרמלית וכו', עמ' חצר] ותוספות הרא"ש [צח ע"א ד"ה אלא, עמ' פט]) הביאו ראייה לשיטתם, שיטת הירושלמי, שלפיה ההיתר הוא בכל חפץ ולא דווקא בכתבי הקודש, מהסוגיא לקמן (קג ע"א): "...מי לא אוקימנא באסקופה כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה? כיון דאיגודו בידו, שבות נמי ליכא!" (והלשון [נד]כיון דאיגודו בידו' חדרה בכ"י מינכן לסוגייתנו).
- 10 ראו מרומי שדה (צז ע"ב, עמ' פא, ד"ה שם במשנה).
- 11 בדפוסים ואף בכ"י מינכן מופיע ברש"י (צח ע"א ד"ה תוך ארבע אמות) המשפט הבא: "ולא ידענא היכא הוא". ברם משפט זה חסר בכתבי היד אוקספורד ופאריס של רש"י ונראה שהוא נוסף בשלב מאוחר כפי שמעיד הסגנון המגומגם של דיבור זה המצוי בדפוסים. ומכל מקום, לעצם העניין ראו משנה שבת יא ג: "זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות – פטור; חוץ לארבע אמות ונתגלגל [חוץ] לתוך ארבע אמות – חייב", ותוספתא שם י א (עמ' 41): "הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, בתוך ארבע אמות – פטור; חוץ לארבע אמות – חייב".
- 12 בלשון חכמים ובהשפעת הארמית (שאלה מן האכדית *askuppātu*) מכונה הסף אסקופה. ראו קאופמן, השפעות אכדיות, עמ' 37; נוה, על פסיפס ואבן, עמ' 44-45; גלוסקא, השפעת הארמית, עמ' 170-171; בראשר, לשון חכמים, עמ' 677-678; סוקולוף, מילון ארמית א"י, עמ' 52; הנ"ל, מילון ארמית בבליית, עמ' 122. המילה 'אסקופה' רבת משמעות היא. על פי רוב היא משמשת לציון סף הבית, אך קיימות עדויות לכך שלעתים היא באה גם במשמעות 'משקוף'. ראו הירשפלד, בית המגורים הא"י, עמ' 157 והציונים שם.
- 13 על דרשה זו ראו אליאס, דרשות חדרות, עמ' 33-34.
- 14 ראו ייבין, סקר יישובים, עמ' 164-165; שפרבר, דרך ארץ זוטא, עמ' 74; הנ"ל, תרבות חומרית, עמ' 47-48.
- 15 הירשפלד (בית המגורים הא"י, עמ' 157) הסיק ממשנתנו ש"אבן הסף היתה גבוהה דיה על מנת לשבת עליה". אמנם במשנתנו לא מפורש שהארם יושב על האסקופה. וראו מגילה כא ע"א: "תנו רבנן: מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד. משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב. והיינו דתנן: משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה".

אבל הים והבקעה והכרמלית והאסטונית והאיסקופה אינן לא רשות היחיד ולא רשות הרבים. אין נושאין ונותנין לתוכן, ואם נשא ותנן – פטור. אין מוציאין לא מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין לא מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן, ואם הוציא והכניס – פטור.

לכל הפרטים המופיעים ברשימה זו והמכונים בשבת ו'ע"א 'כרמלית' אסור להכניס ולהוציא אבל פטור אם עשה כן, והכל כדעת תנא קמא בתוספתא שבת א ו' (עמ' 2):

אדם עומד על האיסקופה – נותן לבעל הבית ובעל הבית נותן לו, נותן לעני והעני נותן לו, נוטל מבעל הבית ונותן לעני, מן העני ונותן לבעל הבית – שלשתן פטורין. אחרים אומ': אסקופה משמשת שתי רשויות, וכל זמן שפתח פתוח – כלפנים; פתח נעול – כלחוץ. היתה גבוהה עשרה טפחים – הרי זו רשות לעצמה.

הרי לך שתנא פוטר באסקופה אבל אינו מתיר לכתחילה, וכדין כרמלית.¹⁶ לפי אחרים, לעומת זאת, "אסקופה משמשת שתי רשויות", ומותר להכניס ממנה לבית כשהפתח פתוח. כך גם לדברי תנא זה:¹⁷ "היתה גבוהה עשרה טפחים – הרי זו רשות לעצמה", שאילו לתנא קמא, גם אם אינה גבוהה עשרה טפחים היא רשות לעצמה, וכדין 'כרמלית'.

משקופים ואסקופה בחורבות סוסיא

מקור חשוב נוסף מופיע במשנה שבת יב הדנה בשני מקרים ש'אסקופה' משותפת להם:¹⁸ "המוציא אוכלים ונתנם על האיסקופה, בין שחזר והוציאם בין שהוציאם אחר – פטור, מפני שלא עשה מלאכתו [ב]בת אחת. קופה שהיא מלאה פרות ונתונה¹⁹ על האיסקופה החיצונה, אף על פי שרוב הפירות מבחוץ – פטור, עד שיוציא את כל הקופה". לדעת התנא,

16 לכאורה, לשונו של תנא קמא ברישא של ההלכה מנוסחת כלכתחילה, כנראה בהשפעת לשון משנה שבת א. א. ברם ברור שכוונת התנא היא לנקוט את הדין בדיעבד וכמו שעולה מן הלשון בסיפא: "פטורין" (ולא "מותריין"). לשון לכתחילה זו הביאה את הבבלי (שבת ח ע"ב) לשער שמדובר באסקופה שאין בה ארבע על ארבע אמות והיא 'מקום פטור': "אלא אסקופה [כצ"ל, ולא "אסקופת"] כרמלית נוטל ונותן לכתחילה [נותן ונוטל לכתחילה] ליתא בכ"י אוקספורד ובגוף כ"י מינכן, והיא תוספת לשון המפרטת לנכון את כוונת הבבלי? סוף סוף איסורא מיהא איתא!". גם ליברמן (תוספתא כפשוטה, עמ' 5) קבע בפירוש הבבלי הוזה המעלה את כל האפשרויות (רשות היחיד, רשות הרבים, כרמלית) ומסיק לבסוף שהאסקופה הנ"ל היא 'מקום פטור'. אמנם ברור שהבבלי לא באמת העלה על הדעת שאסקופה עשויה להיות כל אחת מארבע רשויות השבת אלא ביקש להעלות הצעות רטוריות, כפי שמעידה הלשון 'אילימא', במטרה למצוא כבריייתא את פירוט הרשות הרביעית – 'מקום פטור' (לפי הפשט, 'חצר של רבים' וכו') היא רשות רביעית' (ליברמן, פירוש הקצר, שם).

17 לגבי מקורותיה של פסקא זו שבבריייתא ראו ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 5.

18 על אף ההבחנה בין 'איסקופה' שברישא ל'איסקופה החיצונה' שבסיפא נראה שבשני המקרים הכוונה היא לאותה אסקופה = סף הבית (limen inferum). האסקופה מכונה בסיפא 'איסקופה החיצונה' משום שכאשר הדלת סגורה היא נמצאת מחוץ לבית, אבל פשיטא שהרישא אינה עוסקת באסקופה הפנימית שעליה סובב ציר הדלת ושהיא רשות היחיד גמורה! גם הלשון: "המוציא", אינה מתיישבת לו היתה הכוונה לאסקופה הפנימית. ושמו צירוף שני מקורות קדומים במשנתו של רבי הביא לשימוש בשני המונחים (השוו: אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 234-240). ועיינו להלן, הערה 20.

19 עיינו בחילופי הנוסחאות המוצגים במהדורת גולדברג, עמ' 199. ומן הירושלמי יב, יב ע"ג מוכח שבגירסת "ונתונה" אין ממש ויש לגרוס "נותן" או "ונתנה".

"אסקופה כרמלית היא",²⁰ וכמסקנת הבבלי (שבת צא ע"ב). לפיכך, אם הוציא דרכה מהבית לרשות הרבים – פטור אבל אסור. גם אם נתן קופה על אסקופה (חיצוניה), אפילו אם רוב הפרות שבקופה מבחוץ – פטור עד שיוציא את כל הקופה לרשות הרבים ולא רק לכרמלית.²¹

נמצא לפי דברינו שאסקופה היא כרמלית והרישא לדברי הכל.²² אבל בסיפא, כשמדובר בראש הגג, שהוא רשות היחיד, אסור מעיקר הדין להכניס אפילו דרך גלילה משום שבות, רק אין חיוב חטאת אלא דרך הכנסה. במקרה זה, כשהוא נמצא בראש הגג נחלקו התנאים ובא ר' שמעון והתיר בכתבי הקודש "שאינ דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש".

(א) במאי עסיקנין אילימא... רשות היחיד וקמה רשות הרבים... רישא וסיפ' ר' שמעון...

אף שמבחינה הלכתית אסקופה היא כרמלית וממילא יוצא שהרישא היא לדברי הכל, עולה בסוגייתנו האפשרות שאסקופה היא רשות היחיד ושהרישא היא דווקא אליבא דר' שמעון. אפשרות זו מועלית במסגרת שאלה רטורית שמגמתה לפתוח את הדיון. שאלה זו מנוסחת בצורה המצויה דרך כלל בלשון סתמא דגמרא:²³ "רישא וסיפא רבי פלוני, מציעתא/סיפא רבי אלמוני?". על הבעייתיות שבקושיה זו, גם מצד אי הדיוק בשימוש המינוח התלמודי הרגיל, העיר כבר הריטב"א (צח ע"א ד"ה הא דאמרינן וכו', עמ' תתעג):

הא דאמרינן רישא וסיפא רבי שמעון מציעתא רבי יהודה, לא דייקנין בלישנא, דליכא למימר האי לישנא אלא היכא דקתני תנא בבי דמתני' סתם, חד בבא כתנא חד ואידך כתנא אחרינא, והכא הכי בעי דהא מדסיפא ר"ש מכלל דרישא לאו ר"ש. ומהדרינן דאה"נ, דרישא נמי ר"ש, וה"ק תנא: דבר זה שאמרתי לך ברישא, מחלוקת רבי יהודה ור"ש היא. והא דנקטינן לומר מציעתא רבי יהודה, לאו דוקא רבי יהודה, דאה"נ איכא תנא קמא דרבי יהודה, דקתני משהגיע לעשרה תחתונים הופכו על הכתב, אלא דחדא מינייהו נקט, ומשום דלא אתפרש מאן נינהו תנא קמא דקתני ביה קורא בראש הגג כו'.

גם הסגנון המושם בפי רבי יהודה: "אין, רישא וסיפא...", רגיל בסתם התלמוד ולפעמים בא ב'אמר לך רב פלוני, ולא נמנע בעל הסוגיא מלשים את הדברים בפייהם של אמוראים נקובי שם!²⁴ ונראה שמטרת הדיון המקדמי, השאלה ושתי התשובות המיוחסות לאמוראים (א-ג), היא לבנות משא ומתן בראש הסוגיא קודם לדבריו של אביי²⁵ ולשעבד את דברי האמוראים שהסבירו את הסוגיא קודם לכן לצורך רטורי זה.

20 בפירוש המשנה לרמב"ם (י ב, מהדורת ר"י שילת, עמ' קי-קי"א) איתא: "ואסקופה החיצוניה היא האיציטבה אשר תהיה לפני סף שערי החצרות, ונקראה חיצוניה לפי שהיא סמוכה לרשות הרבים. וזאת האסקופה שמדובר בה בהלכה זו אמנם היא כרמלית...". מכאן ניתן היה להבין שבמשפט השני התייחס הרמב"ם לאסקופה שנוכרה ברישא ולא לאסקופה החיצוניה. ברם בטיטת פירוש הרמב"ם למסכת שבת מן הגניזה (מהדורת שילת, עמ' רכח = מהדורת הופקינס עמ' 63) איתא: "אסקופה חיצוניה היא הבסיס אשר לפני שערי החצרות [במקור: אבואב אלדיאר = ابواب الديار], ואין היא רשות היחיד ולא רשות הרבים לפי שלא שלמו בה תנאי אף אחת מהן, אלא היא (רשות) כרמלית". הרי שלדעת הרמב"ם שתי האסקופות הנוכרות במשנה הן כרמלית. אמנם, בתוספות יום טוב על אתר פירש: "אסקופה החיצוניה: פי' הר"ב שלפני הפתח לצד ר"ה. ופתותה משלשה דהוי רשות הרבים גמורה", והכוונה היא לכך שעקר מהבית והניח באסקופה החיצוניה = רשות הרבים, ומפרשת המשנה שאינו חייב אלא אם כן הוציא את כל הקופה. ואילו הרש"ש (צח ע"א ד"ה, משנה, עמ' 42) כתב: "ול"ג דגם היא כרמלית כאסקופה דרישא דנראה שהיא כמו מדרגה לפני הפתח לעלות דרך עליה מר"ה להבית. והאיסקופה דרישא היא לפני מנה תחת המשקוף (ע"י בפי' הרמב"ם) גבוה מהחיצוניה, דרך מדרגה להיות גבוה ג"ט כמעלות שבמקדש (מדות פ"ב), שהיה רוקן חצי אמה. ולזה אמר אע"פ שרוא"פ מבחוץ, ר"ל חוץ להאיסקופה, דהיינו ברה"ר".

21 ראו אלבק, פירוש, עמ' 42.

22 ראו גולדברג, עמ' 275; ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 460; ולא דווקא לר' שמעון, כפי שכתב אפשטיין (מבואות לספרות התנאים, עמ' 150, 301) בעקבות הבבלי. וברור שאפשטיין לא העמיד כן אלא מתוך תנופה, שרצה להעמיד כמה הלכות כאן כר' שמעון, שזו מגמתו (עיינו עמ' 150, שם).

23 ראו הנשקה, משנה ראשונה, עמ' 289.

24 ראו פרידמן, השוכר – הנוסח, עמ' 20-21; פרידמן, תוספתא עתיקתא, עמ' 269, הערה 23; פרידמן, רבי עקיבא, עמ' 57, הערה 11 והמקורות שצינו שם.

25 ראו פרידמן, על דרך חקר הסוגיא, עמ' 299.

(ב) אמ' רב יהודה אין רישא וסיפא ר' שמעון מציעתא ר' יהודה

רב יהודה הביע את הסברה שלפיה ההיתר ברישא נשנה דווקא לשיטתו של ר' שמעון, שקבע "שאין דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש" (א), אבל לא העלה על דעתו שאסקופה היא כרשות היחיד. בעלי הגמרא ניסחו את דבריו כתשובה לבעיה המלאכותית "רישא וסיפא ר' שמעון מציעתא ר' יהודה?" באותו מטבע: "אין, רישא וסיפא ר' שמעון, מציעתא ר' יהודה", והכל כדי להקדים תשובות מלאכותיות להסברו המשכנע של אביו, הבא בעקבות הברייתא.

(ג) רבא אמ' באיסקופה נדרסת עסיקין ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן

רש"י (צח ע"א ד"ה הנדרסת) פירש את הדברים המיוחסים לרבה באופן הבא:²⁶ "הנדרסת – דלא דמיא לקורא בראש הגג, דהתם ליכא בזיון כולי האי. משום הכי, היכא דנח גזר ר' יהודה, אבל בהא מודה, דכיון דאגדו בידו ושבות בעלמא הוא, לא גזרינן". כלומר רישא ומציעתא כר' יהודה אלא שהמציעתא עוסקת באיסקופה שמעמדה כשל רשות היחיד ויש להקל בה יותר מברישא (גג = רשות היחיד) משום שבאסקופה הנדרסת ייגרם בזיון רב יותר לכתבי הקודש. אבל ייתכן שרבה לא אמר יותר מן המצוי בגרעין ההסבר: "משום בזיון כתבי הקודש", ובעלי הגמרא הם שהתאימו את דבריו לשאלה המלאכותית שבה פתחו את הסוגיא.

(ד) איתיביה אביי... אלא אמר אביי הכא באסקופה כרמלית... עסיקין

בפיסקא זו של הסוגיא מובאים דברי אביי בסגנון של קושיא ופירוקה. בדברים אלו טמון הפירוש הפשוט לסוגייתנו, שאסקופה היא כרמלית. נראה שבפיסקא זו שקוע החומר המקורי של הסוגיא – ברייתא ופירושה, המתייחסת לבעיה הלכתית נוספת שלא נידונה במשנה, והיא: איסור העברה ברשות הרבים ארבע אמות. בעיה זו עלולה להתעורר כאשר הספר (= המגילה) ארוך ומשתרך ארבע אמות לתוך רשות הרבים. במקרה זה, אם יגלול האדם את הספר נמצא כאילו העביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים. על כן מחדשת הברייתא: "חוץ לארבע אמות – הופכו על הכתב", ומפרש אביי: "תוך ארבע אמות, דאי נפיל ומייתי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת – לא גזרו רבנן; חוץ לארבע אמות, דאי נפיל ומייתי ליה אתי לידי חיוב חטאת – גזרו רבנן...".

דא עקא, בדברי אביי טרם נתברר מדוע סוף כל סוף התירו החזרת ספר שנתגלגל מאסקופה לרשות היחיד או הרבים. הרי קיימא לן כדעת תנא קמא בתוספתא שבת א ו (עמ' 2) שלפיה המוציא או מכניס מאסקופה לרשות היחיד או הרבים פטור אך אינו מותר לכתחילה! אמנם, להלן בסוגיא לד, 'חותכין יבלת', קג ע"א – ע"ב, מוסבר מדוע התירו במקרה דנן אף לכתחילה: "כיון דאיגודו בידו שבות נמי ליכא", ורש"י שילב את הדברים בפירושו לסוגייתנו.

(ה) סוגיית סתם התלמוד

מכאן ואילך נותן בעל הגמרא דרור לדמיונו בקושיות שונות כדי לשבץ לתוך הדיון מימרות אמוראים שנאמרו במקומות אחרים עד שהוא מגשר ומגיע למימרת רב אדא בר אהבה בסוף

26 בדפוס ונציה ווילנא, קדם לפירוש המקורי נוספה לדברי רש"י פיסקא שלמה שאינה מופיעה אף לא באחד מכתבי היד וגם לא בדפוס ראשון(1): "לעולם איסקופה רשות היחיד היא אבל נדרסת, דרגל הרבים עוברת דרך לה ובמקום דדריסת רגלי בני אדם עומדין איכא בזיון כתבי הקדש, ולהכי שרייה לגלולו אצלו". מטרתה של פיסקא זו היא לפרש את דברי רש"י ולהדגיש שמדובר באיסקופה שהיא רשות היחיד.

הסוגיא, שהיא חלק מקורי מן הסוגיא הקדומה על משנתנו. את דבריו פתח בעל הסוגיא בקושיא מלאכותית: "אי הכי, תוך ארבע ניגזור דילמא מעייל מרשות רבים לרשות היחיד דרך כרמלית". בזאת אפוא אנו עוברים לקושיא יוצאת דופן מבחינת הלכות התנאים, שהרי עד כאן העלו את הסברה "דילמא נפיל ואתי לאיתויי" ואילו כאן מדובר על "דילמא מעייל", שהוא חשש רחוק בהרבה. בוודאי לא נועד כל זה אלא לשמש מעין הקדמה והצעה של קישור למימרת רבא: "המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו – חייב" (ה)[1].

ומשהציע הסתם את מימרת רבא יכול הוא לחזור בו מהקושיא של "דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד" ולסלקה באמצעות הארכת האסקופה: "אלא הכא באיסקופה ארוכה עסיקין, דאדהכי והכי מידכר" (ה)[1]. וכעת, כדי להציע את בן עזאי, עבר לנושא אחר: "[ו]דילמא מעיין בהו ברשות הרבים" (ה)[2]. גם כאן נראות הקושיות דחוקות והתשובות מלאכותיות, ואולי אף יותר מאשר קודם. אופיו המלאכותי של המשא ומתן הוא בוודאי הגורם לתופעה זו. מתחילתן לא התייחסו אותן 'תשובות' לשאלות הללו אלא הן מימרות שנוסחו כל אחת במקומה. הניסיון להשתמש בהן כתשובות לשאלות חדשות הוא מקור המלאכותיות והסיבה לדוחק הפרשנות. ודומה שבעל הגמרא בנה את הסוגיא מסופה לתחילתה; עניין הזריקה המובא בשם רב אדא בר אהבה היה הגורם לקשר את הדברים ל"ד"א"ר יוחנן מודה בן עזאי בזורק" שבשבת ו ע"א, ומשם אחורה לכל ענייני בן עזאי הדומים מאוד לדיני אסקופה שלפנינו. ולשם קישור הועלו קושיות מרחיקות לכת וסברות ציוריות על אסקופות ארוכות, עיון בספר וזכירה, כדי שלבסוף תעמוד סוגיא עיונית ומהדרת.

(ה) [1] סוגיית סתם התלמוד רבא

אחר שניתן הסברו של אביי, שהמשנה חששה שיבואו לידי איסור העברה, הקשה בעל הגמרא מדוע לא חששו שמא בהכנסת המגילה מרשות הרבים לרשות היחיד דרך הכרמלית²⁷ יבואו לעבור על איסור הוצאה. דברי רבא ("המעביר... דרך עליו – חייב") באו על מנת לחזק את השאלה באמצעות שלילת האפשרות שאין איסור להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד דרך כרמלית. דא עקא, דברי רבא: "המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו – חייב" אינם בהירים בשל עמימות המונח 'דרך עליו'.²⁸ מהסוגיא בשבת ח ע"ב, המשווה את הדין המופיע בבבלי (המקבילה לתוספתא שבת א ו [עמ' 2]) למימרתו של רבא, משתמע שחידושו העיקרי של רבא הוא שאיסור העברה ברשות הרבים חל גם כאשר המעביר אינו רציף ברשות הרבים; אפילו אם החפץ עובר בין שעת העקירה לשעת ההנחה דרך רשות אחרת – חייב. הגמרא הסיקה שם שכדי לפטור את המוציא או את המעביר לא די באי רצף מבחינת הרשויות אלא גם באי רצף זמני, כלומר שתהא מנוחה²⁹ בשעת ההעברה או ההוצאה.³⁰

בעל הגמרא דחה את החשש הנ"ל בשתי דרכים:

(א) משנתנו עוסקת באסקופה ארוכה דווקא, ואריכותה גורמת לשהות גדולה יותר קודם להכנסה האפשרית של המגילה לרשות היחיד. שהות זו מסייעת להיזכר בשבת ובקדושתה

27 אולם ראו חידושי הריטב"א (צח ע"א ד"ה וכי תימא וכו', עמ' תתעד). לדעת הריטב"א החשש אינו מפני הוצאה מהאסקופה לרשות הרבים והעברת הספר לרשות היחיד אלא מפני כך שהאדם ישלח ידיו ממקום מושבו באסקופה ויעביר את החפץ מרשות הרבים לרשות היחיד. ועיינו: רש"י ברוידיא (עמ' קסט, הערה 86).

28 יש מן הראשונים שפירשו 'דרך עליו' = 'מעליו' (רש"י שבת נט ע"א ד"ה דרך עליו); רבינו חננאל שבת נט ע"א, עמ' י; אמנם ראו תוספות שבת נט ע"א ד"ה לימא; רמב"ם, משנה תורה [נב ד]. ויש שפירשו (תוספות שם; ראב"ד בהשגות לרמב"ם הנ"ל) ש'דרך עליו' = 'לפניו', כנגד גופו. לשיטת רש"י ודעמו החידוש הוא שאף שהעביר את החפץ לא דרך רשות הרבים אלא דרך מקום פטור – חייב. ואילו לשיטת התוספות: "דהוה אמינא כיון דהגיע כנגדו הוי כמונח, ונמצא שלא העביר ארבע אמות יחד".

29 ראו לשונו של בעל שלטי הגבורים בשם ריא"ז (ב ע"א מדפי הרי"ף, אות ד): "שאם לא הפסיק בינתיים הרי זה חייב; ולא אמרו פטור אלא כשהפסיק ועמד החפץ על האסקופה מעט".

30 נראה ששיטתם של רבינו חננאל ושל הרמב"ם בהסבר דברי הגמרא שם: "התם לא נח, הכא נח" הפוכה מהמקובל; ראו יד פשוטה (זמנים א, עמ' תח).

וממילא נזכר האדם בכך שאין להכניס את המגילה מרשות הרבים לרשות היחיד ללא מנוחה על האסקופה (רש"י) או ללא גלילה (רבינו חננאל);

(ב) המשנה מתייחסת אפילו לאסקופה קצרה, אלא שמן הסתם יעיין האדם במגילה ועל ידי גלילה הוא העיון, לפיכך לא חיישין דילמא מעייל להו בידיים" (רבינו חננאל).³¹

להלן, בפיסקא (ה) [2], נדחה התירוץ השני ועל ידי כך נתאפשרה הבאתו של פיסקא (ה) [3], המהווה לפי דברינו לעיל את עיקר הסוגיא. נראה אפוא שהאיבעית אימא' מציגה את האפשרות העיקרית והמקורית³² ואילו התירוץ הראשון נוסף ממניעים רטוריים.³³

(ה) [2] בן עזאי

בקטע זה מעלה בעל הגמרא את החשש שהקורא יעיין בספר ברשות הרבים ויכניס את המגילה לרשות היחיד בעודו מהלך. על כך השיבה הגמרא שתנא משנתנו סבר כבן עזאי, שהחשיב את המהלך כעומד. לכן, אפילו יכניס הקורא את הספר מרשות הרבים לרשות היחיד דרך האסקופה הכרמלית, גם אם לא יפוש באסקופה ייחשב הדבר כאילו עמד בכרמלית. תפיסה זו, שלפיה בן עזאי סבר "מהלך כעומד דמי", מצויה בשני התלמודים. בשבת ה"א (ובכתובות לא ע"ב) ובירושלמי שבת א א, ב ע"ג מייחסים אמוראים בבליים לבן עזאי את השיטה 'עביד המהלך כמניח'.³⁴

(ה) [3] אמ' ר' אבא

אף שהתלמודים מייחסים לבן עזאי את התפיסה שלפיה 'מהלך כעומד דמי', מסכימים הם ש"מודה בן עזאי בזורק". בעל הגמרא השתמש בהעמדה זו כדי להביא את דברי רב אדא בר אבהו, אמורא בן הדור הרביעי, שהם, כמבואר לעיל, חלק מקורי וראשוני מן הסוגיא. השימוש במונח 'זאת אומרת'³⁵ מעיד על הסקה הלכתית ישירה מן המשנה. ובוודאי קשה להניח שדברי אמורא בסגנון זה יהיו נסבים על משא ומתן של סתם התלמוד!³⁶ מהעיקרון של מניעת ביזיון כתבי הקודש העולה ממשנתנו הסיק רב אדא בר אבהו כי "אין מזרקין כתבי הקודש".³⁷

31 שיטת רש"י (צח ע"א ד"ה סתם כתבי הקודש וכו'): "כי מטי לאסקופה, והרי עומד בכרמלית" = אפילו אם יעביר מרשות הרבים לרשות היחיד הרי מסתמא ישהה קמעה באסקופה, כלומר בכרמלית.

32 הניסוח בתירוץ השני: "ומנח להו", מרמז להשפעה מהסוגיא בשבת הנ"ל, אשר בה סוכם: "התם לא נח, הכא נח". סביר אפוא להניח שהוא התירוץ המקורי.

33 והרמב"ם, כדרכו (עיינו מה שכתבנו לעיל, עמ' 43, הערה 30), התעלם מהשקלא וטריא בסוגיא, שהרי פסק (שם, טו בא): "הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לרשות הרבים ומקצתו בידו, אם נתגלגל חוץ לארבע אמות – הופכו על הכתב ומניחו, גזרה שמא ישמט כולו מידו ויעבירו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות – גוללו אצלו. וכן אם נתגלגל לרשות היחיד – גוללו אצלו". והעיר עליו המאירי בחידושו (עמ' קע-קעא): "והר"ם ז"ל פסק... כפשוטה של ברייתא, נר' שלא חשש הרב לשיקלא וטריא דגמ' כלל ושמא הביאו לזה מה שאמרו למטה בפ' זה לאו מי אוקימנא באיסקופה כרמלית וכו' דכיון דאגדו בידו אפי' שבות נמי ליכא ומדקאמר סתמא מכלל דאפי' לדידין דסבי' לן מהלך לאו כעומד דמי קאמר – מכלל דלא חיישין לך שיקלא וטריא כלל...". ועיינו בבית הבחירה (עמ' שצה), שם אף נקט לשון חריפה יותר: "שמא לא חשו לשקלא וטריא שבגמרא, שלא נאמרה אלא דרך דחייה ומשא ומתן". והשוו בעל המאור (ד"ה הא דתנן, לב ע"א מדפי הרי"ף). וראו גם תירוץ של ר"י"ם הכהן בביאור הלכה (אורח חיים שנת ד"ה דרבים דרטי), המיישב את פסק הרמב"ם על פי גירסת רבינו חננאל (= צח ע"ב ד"ה איבעית אימא, עמ' ריג).

34 נראה שמשמעות המינוחים זהה. ראו מוסקוביץ, המשגה, עמ' 131, הערה 141.

35 עיינו מה שכתבנו לעיל, עמ' 43, הערה 31.

36 ראו פרידמן, על דרך, עמ' 304, הערה 73: "... על עירובין צח ע"ב (ושמא אף שם מוסבת 'זאת אומרת' על המשנה)". הלכני (מיומא עד חגיגה, עמ' 3, הערה 5), שדן בבעיית הסתמות הקדומות, ביקש לטעון שדברי בן עזאי לא התייחסו לדברי הסתמא. הוא העלה את האפשרות שדברים אלו נסבו ישירות על הקושיא על דברי אביי ורק בשלב מאוחר נוספו דיבורים נוספים למהלך הסוגיא. כאמור, אף אנו מציעים שדברי בן עזאי לא נסבו על דברי הסתמא אלא שאנו סוברים שהדברים נסבו ישירות על המשנה.

37 וראו ליימן (הקטנוציזיה, עמ' 140, הערה 29) בעניין איסור הזריקה והרחבתו בתקופה מאוחרת יותר.